

Põdra kui liigi kujunemine

Rohked maakera kliima muutused on liigina kujundanud ka põdra. Tema eellased eksisteerisid väga kauges minevikus: miotseenis, 16-12 miljonit aastat tagasi, elasid esimesed sarvi kandnud mäletsejad, kellest võisid 3-4 miljoni aasta eest kujuneda kauged põdra esivanemad. Põdra sugulasteks on peetud kaht liiki. Tutvume nendega ja tänapäeva põdra alamliikide levikuga.

- Allikad:
1. Hundertmark, K. et al. 2004. Genetics, evolution, and phylogeography of moose.
  2. Keskkonnaagentuuri seireandmed.
  3. Mantere, V. 2024 The elk in Northern European rock art.
  4. Rožkov, J. I. i dr. 2009 Losj.
  5. Rylcker, J. u. a. 1986. Das Elchwild.
  6. Šer, A. V. 1986. Istorija i evolutsija losej.

Euraasia hiidpõder (*Cervales latifrons*)

Foto: Ghedoghedo / Wikimedia Commons

Hiiglaslik põdra eelkäija, kes asustas veel pleistoseeni ajastul Euroopa ja Aasia holarктилиsi piirkondi ja hiljem levis Ameerikasse. Praegustel andmetel on ta suurim hirvlane, kes on kunagi eksisteerinud, suurem kui tema Põhja-Ameerika sugulane *Cervales scotti*, ürghirm *Megaloceros* ja tänapäeva põder. Arvatavasti suri *Cervales latifrons* välja umbes 10 000 aastat tagasi või hiljem.

Põhja-ameerika hirvpõder (*Cervales scotti*)

Foto: Matteo De Stefano/MUSE

Foto: Dantheman9758 / Wikimedia Commons

Hirvpõder nägi välja nagu põdra ja hirve ristand: pisut suurem, pikemate jalgade ja keerukamate sarvedega. Arvatavasti arenes see liik välja keskpleistotseenis Põhja-Ameerikasse sisse rännanud euraasia hiidpõdra asurkonnast. Hirvpõdra, nagu ka samal ajal elanud teiste megafauna imetajate (karvane ninasarvik, mammut, hiidkobras jt) väljasuremist kliimamuutuste ja elupaikade hävingu tõttu võis kiirendada kütmine.

Esimesed põdra, perekond *Alces*, luuleidud on pärit Euraasiast ja umbes 100 000 – 150 000 aastat vanad. Hilisemate otseste eellaste luuleidude puudumist võib seostada mandrijää kulutustegevuse ja seejärel sulavete toimega.

Kris Hundertmark Alaska ülikoolist jt on teinud geeniuuringute (DNA markerid) järgi kindlaks, et põder levis jääaja järel Siberist lõuna poolt nii läände kui ka itta, ning veel 12 000 - 15 000 aastat tagasi eksisteerinud, kuid hiljem veetaseme tõustes katkenud Beringi maismaasilla kaudu Põhja-Ameerikasse

Eesti alale jõudis põder varsti pärast mandrijää sulamist ja maismaalt sulavete taandumist, subarktiliste metsade kujunemise perioodil ja on seda ala asustanud 9-10 aastatuhandet. Läänemere äärde asunud hõimud tundsid põdra juba väga ammu. Kunda kiviaja asula luuleidude rohkuse põhjal oli põder juba 8000 aastat tagasi siinsetele küttidele-korilastele oluline saakloom ja elatusallikas.

Põdra (*Alces alces*) alamliikide levik A. Danilkini ja Kr. Hundertmarki järgi

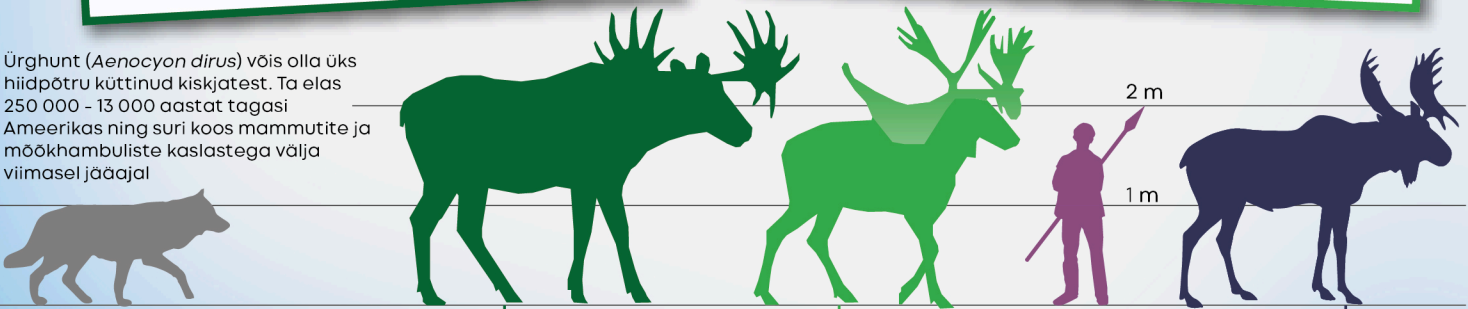
→ Levikusuund

- Euroopa põder (*A. a. alces*)
- Jakuutia põder (*A. a. pfizenmayeri*)
- Idasiberi põder (*A. a. burtulini*)
- Ussuuri põder (*A. a. camelooides*)
- Alaska põder (*A. a. gigas*)
- Lääne-kanada põder (*A. a. andersoni*)
- Shirasi põder (*A. a. shirasi*)
- Ida-kanada põder (*A. a. americana*)
- Newfoundlandile introductseeritud asurkond

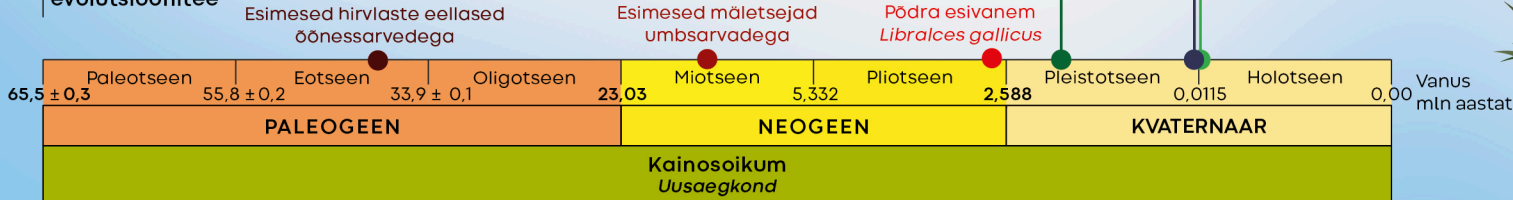
68 kromosoomi

70 kromosoomi

Ürghunt (*Aenocyon dirus*) võis olla üks hiidpõtru kütinud kiskjatest. Ta elas 250 000 - 13 000 aastat tagasi Ameerikas ning suri koos mammutite ja mõõkhambuliste kaslastega välja viimasel jääajal

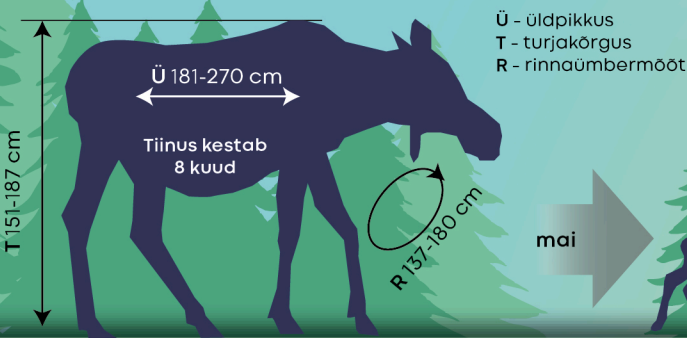

Põdra ligikaudne evolutsioonitee

Põdra elutsükkel ja mõõtmed*

*Mõõteandmed on kogunud Eesti metsainstituudi jahindusrühm 1970. kuni 1990. aastail kütitud põtradelt. Eesti põder paistaks kolme või alaska põdra kõrval paari käelaba võrra madalam - umbes nagu meie sügisene mullikas enda ema kõrval.

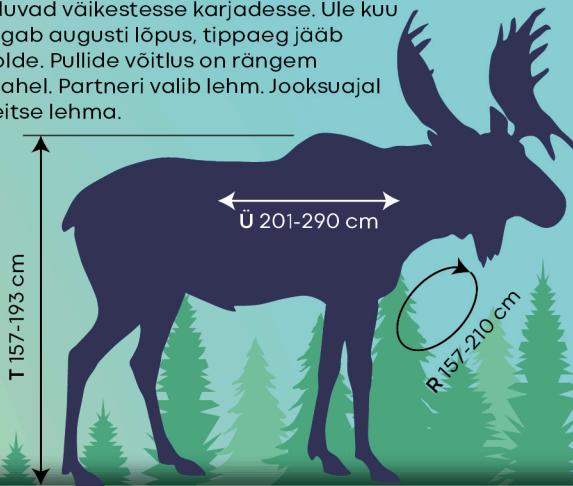
mai

Paar tundi: iseseisev käimine, imedes saavutab kontakti emaga

3 nädalat: hakkavad lisaks emapiimale taimi sööma

5-6 kuud: lõpeb imetamine

4 aastat: kiire kasv saab läbi, on aeg saada tugevaid järglasi

Eluiga: looduses harva 15-17 aastat, vangistuses 20-25 ja rohkem

Elavad suure osa aastast üksikuna või väiksemate rühmadena, vasikad aastaseks saamiseni emaga koos. Talve alguses koonduvad väikesesse karjadesse. Üle kuu kestev jooksuaeg algab augusti lõpus, tippaeg jääb septembri teise poole. Pullide võitlus on rängem võrdsete vastaste vahel. Partneri valib lehm. Jooksuajal viljastatakse kuni seitse lehma.